

öğr. gör. eser şensilay sarıkaya (sorumlu yazar|corresponding author)
çankırı karatekin üniversitesi, sanat tasarım ve mimarlık fakültesi, seramik bölümü
esersensilay@gmail.com orcid: 0000-0003-2222-5967

BENZERSİZ VE ALIŞILMADIK: MARTİN KARDEŞLER VE SERAMİKLERİ

araştırma makalesi|research article
başvuru tarihi|received: 18.06.2022 kabul tarihi|accepted: 11.07.2022

ÖZET

Martin Kardeşler 19. yüzyılda İngiltere’de yaşamış ve özgün, grotesk seramik eserleriyle tanınan bir aile ve aynı zamanda isimleriyle anılan bir işletmedir. Martin Kardeşler’in yaşamları ve seramik atölyelerinin işleyişi, eserlerinin gittikçe özgünleşen üslubu aynı dönemde üretim yapan diğer işletmeler ve sanatçılardan farklı bir noktada anılmalarına neden olmuştur. Yaşadıkları dönemin estetik kaygılarından sıyrılmaları, kendilerine has sosyal davranışları ve sağlık sorunlarının da etkisiyle Martin Kardeşler’in eserleri o dönemde alıcılar ve koleksiyonerler tarafından ilgi çekseler de hak ettiği değeri tam anlamıyla görememiştir. Buna rağmen üslupları ve işlevsel nesnelere işlevini yitirmeden grotesk heykellere dönüştüren benzersiz tasarım anlayışlarıyla Sanat Çömlekçiliği’nin ve dolayısıyla çağdaş seramik sanatının öncülerinden sayılmaktadırlar. Araştırmanın amacı Martin Kardeşlerin seramik üretim serüvenini kendilerine has stilleri ve farklı güncel olaylar ile sanat disiplinlerinden beslenen yaratım süreçleri bağlamında ele almak ve Martin Kardeşler’in çağdaş seramik sanatına katkılarını ortaya koymaktır. Araştırmada betimsel tasarım modeli kullanılmıştır. Martin Kardeşler’in sanatının üç kronolojik evresini kapsayan, amaca yönelik dokuz eser çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Eserler, içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, Martin Kardeşler’in eserlerinin ve işletme modelinin literatürde bahsedilenin ötesinde çağdaş seramik sanatına büyük oranda katkıda bulunduğu dair bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelime: Sanat, Seramik, Martin Kardeşler, Grotesk

Şensilay Sarıkaya, E. (2022). Benzersiz ve alışılmadık: Martin kardeşler ve seramikleri. *Bodrum Journal of Art and Design*, 1(2), 161-180.

UNIQUE AND UNUSUAL: THE MARTIN BROTHERS AND THEIR CERAMICS

ABSTRACT

The Martin Brothers are a family that lived in England in the 19th century and are known for their original grotesque ceramic works and a business known by their names. The lives of the Martin Brothers, the functioning of their studio, and the increasingly unique style of their artworks have caused them to be remembered at a different point than other studios and artists producing in the same period. Even though the artworks of the Martin Brothers attracted the attention of buyers and collectors at that time, with the effect of getting rid of the aesthetic concerns of the period they lived in, their unique social behaviors, and health problems, they did not get the appreciation they deserved. Despite this, they are considered to be the pioneers of Art Pottery and therefore contemporary ceramic art with their style and unique design concepts that transform functional objects into grotesque sculptures without losing their function. The aim of the research is to discuss the ceramic production adventure of the Martin Brothers in the context of their unique styles, different current events and the creation processes fed by art disciplines, and to reveal the contributions of the Martin Brothers to contemporary ceramic art. The descriptive design model was used in the research. Nine artworks, including the three chronological phases of the Martin Brothers' art, constitute the sample of the study. The artworks were analyzed using the content analysis method. As a result of the study, it has been found that the Martin Brothers' artworks and business model have contributed to contemporary ceramic art beyond what is mentioned in the literature.

Keywords: Art, Ceramics, Brothers Martin, Grotesque

GİRİŞ

19. Yüzyılda İngiltere’de üretilen seramikler incelendiğinde genellikle farklı birçok akımın ve arayışın etkisinde, formlar ve bezemeler açısından çok çeşitli fakat dekoratif ve süslemeci tavrıyla gelişen bir seramik üretimi olduğu görülmektedir. Fransa’da ortaya çıkan Sanat Çömlekçiliği (Art Pottery) kavramı Avrupa’nın geneline yayılmış, İngiltere’deki bazı fabrikalar ve bağımsız sanatçılar Sanat Çömlekçiliği etkisinde dönemin seramik endüstrisinin estetik kaygılarından bağımsız olarak eserler vermiştir. Cooper, İngiliz Sanat Çömlekçiliği’nin önemli temsilcilerinden, benzersiz ve alışılmadık bir estetik yaklaşım ve üretim modeli olarak görülen Martin Kardeşler’in seramik üretimini üç kronolojik döneme ayırarak ele almaktadır (Cooper, 2010: 256). Martin Kardeşler erken dönemde kendine has bezemeleriyle çağdaşlarından farklılaşan fakat nihayetinde çoğunlukla günlük kullanıma yönelik işlevsel kaplardan oluşan bir dizi üretim yapmışlardır. İlerleyen dönemlerde geliştirdikleri sırlar ve renkler, yüzeylerde kullandıkları dokular ve form tasarımlarındaki geleneksel ancak dâhice kurgulanmış detaylar ile dönemin estetik kaygılarından gittikçe sıyrılan Martin Kardeşler’in seramikleri, her ne kadar o dönemde alıcılar tarafından ilgiyle karşılanılsa da henüz yeterince anlaşılmadığı gözlemlenmektedir. Martin Kardeşler’in seramiklerinin günümüzde gördüğü değer, dünyanın prestijli müzayede evlerinin satışlarından ve sanat koleksiyonerlerinin eserlerine olan yoğun ilgisinden ölçülebilir ancak Martin Kardeşler’in seramiklerini anlamak için bu garip görünüşlü seramiklerin fikir babası olan Robert Wallace Martin’i ve eserlerini farklı sanat disiplinlerinden beslenen yönüyle ele almak gerekmektedir.

Çalışmada öncelikle; Martin Kardeşler’in üretim yaptığı 19. yüzyıl sonu, 20. yüzyıl başı itibarıyla İngiliz seramik üretiminin genel eğilimi ortaya konulmakta, bu veriden hareketle Martin Kardeşler’in eserlerinin, çağdaşı üretime kıyasla içerdiği sıra dışı ve özgün tavra odaklanılmaktadır. Çalışmanın amacı; çağının ötesinde olduğu görülen bu sıra dışı ve özgün eğilime dayalı olarak Martin Kardeşler’in çağdaş seramik sanatına verdiği katkıyı ortaya koymaktır. Araştırmada betimsel tasarım modeli kullanılmış, amaca yönelik örneklem olarak Martin Kardeşler’in seramik üretiminin üç kronolojik evresini kapsayan dokuz eser belirlenmiş ve bu eserler içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. İçerik analizi, bir iletişim kaynağındaki mesaj ve anlamları açığa çıkarmaya olanak sağlamakta, böylelikle iletişim kaynağının içeriği, toplumsal bir bağlama oturtulabilmektedir (Neuman, 2010: 466-467). Martin Kardeşler’in seramiklerinin işlevsel kaplar olmasının ötesinde, ana akımdan farklı olarak ideolojik ve politik, dolayısıyla iletişimsel bir arka planının var olduğu varsayımından hareketle bu yöntem belirlenmiştir. Ülkemizde, konu üzerine yapılan akademik yayın sayısının çok sınırlı olduğu, bu yayınların da yalnızca tarihsel bağlamla sınırlı kaldığı görülmektedir ki bu bakımdan çalışmanın Türkçe literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

19. Yüzyılda İngiliz Seramik Üretiminde Yönelimler

19. yüzyıl, İngiltere’deki seramik üretiminde özellikle dekor alanında pek çok yeni teknik geliştirilmiş bir dönem olmakla birlikte, dekor tasarımlarının çeşitliliği açısından da oldukça verimli geçen bir süreç olmuştur. Seramikler üzerinde yer alan dekorlar antik çağ ve Rönesans sanatına olan ilginin tekrar canlanmasıyla yeni stillere sahip olmuştur. Bunun yanında Estetik Hareketi, Sanat ve El Sanatları Hareketi ve Art Nouveau gibi sanat akımları 19. yüzyıl İngiliz seramik üretiminde etkili olmuştur.

Bütün bu sanat akımlarının etkisinde gelişen ve çeşitlenen seramik tasarımları, üretim aşamasında bir çeşit ikileme düşülmesine neden olmuştur. Bu dönemde üretim teknikleri ve dekor açısından mükemmelleşen seramikler ticari açıdan geniş kitlelere hitap eden, kaliteli ancak uygun fiyatlı sofraya eşyaları haline gelmiştir. Önceki dönemlerde seramik üretiminde zengin kişiler ve daha düşük alım gücüne sahip insanlar arasında, seramik edinimine ilişkin farklı tat ve kalite düzeyleri arasında kolaylıkla ayırım yapılabildiğini belirten Hugh Wakefield bu dönemde sadece zenginlere ait olmayan bir entelektüel zevkle üretilmiş seramikler görüldüğünü söyler (Wakefield’dan aktaran Clark, 1995: 106). Garth Clark ise bu entelektüel zevkin büyümesinin Wakefield’in bahsettiği kadar sınıfsız

olmadığını, entelektüel zevkin büyüme nedeninin orta sınıf arasında artan refah ve aydınlanmanın sonucu olduğunu belirtir (Clark, 1995: 106).

19. yüzyıl İngiliz seramik alanında ortaya çıkan belki de en önemli hareket "Sanat Çömlekçiliği" (Art Pottery) olmuştur. 1860'larda Fransa'da ortaya çıkan ve İngiltere'de de etkisi görülen Sanat Çömlekçiliği geleneksel sofa eşyalarının dışında, sanatsal özelliği ve değeri olan vazo, sürahi, kâse gibi işlevsel nesnelere ve dekoratif seramiklere etki etmiştir. Sanat Çömlekçiliği fabrika koşullarında da görülmüş ancak seri üretime entegre olmak yerine yine fabrikaların bünyesinde fakat ayrı departmanlarda ve az miktarda, tasarımcılar ve kalifiye elemanlar tarafından üretilmiştir. Bununla beraber küçük ölçekli atölyelerde de kaliteli ve estetik değere sahip el yapımı ürünler üretilmiştir. Bu noktada benzer tavır ve ilkeler taşıyıcılar da Sanat Çömlekçiliği, Stüdyo Çömlekçiliği (Studio Pottery) ile karıştırılmamalıdır. Fakat tarihsel sıralama açısından da bakıldığında Sanat Çömlekçiliği'nin daha sonraki dönemde ortaya çıkan Stüdyo Çömlekçiliği'ne ilham vermiş olması mümkündür.

19. yüzyılın sonlarında Fransa'da ortaya çıkan Sanat Çömlekçiliği, seramik kapların gerçek sanat eserleri olarak görülmesi gerektiğini düşünen bir grup avangart seramikçinin zanaat olarak görülen icraatlarını entelektüel ve duygusal bir çabaya dönüştürme girişimleri olarak ortaya çıkmıştır (Sullivan, 2014). Bu hareketin Fransa'daki öncüleri Ernest Chaplet, Théodore Deck, Jean Carriès ve Auguste Delaherche'dir. Sanatçılar Art Nouveau ilkelerini izleyerek seramiklerinde samimiyet ve sadeliği vurgulamışlardır. Art Nouveau hareketinin İngiliz Sanat ve El Sanatları Hareketi'nin ilkelerini izlediği göz önüne alındığında, Fransa'da ortaya çıkan Sanat Çömlekçiliği'nin İngiltere'de de kendine kolaylıkla yer bulduğu görülmektedir. Sanatçıların kendi atölyelerinde ya da fabrikalarda "Sanat Çömlekçiliği" adı altında kurulan bağımsız departmanlarda yaptıkları üretimlerde, 1878'de Paris'teki Exposition Universelle'de sergilenen Japon seramikleri ve diğer Asya ülkelerinin seramiklerinden ilham aldıkları, rustik görünümlü tuz sırlarından ve Gotik heykel ve mimari gibi Avrupa geleneklerinden etkilendikleri görülmektedir.

Sanat Çömlekçiliği'nin Fransa'da yaşadığı gelişimden bağımsız olarak İngiltere'de farklı bir oluşuma neden olduğu görülmektedir. Sanat Çömlekçiliği, İngiltere'de Minton Sanat Çömlekçiliği Stüdyoları'nın (Minton's Art Pottery Studios) oluşumuna ilham vermiştir. Bu oluşumun etkisiyle özellikle İngiliz seramik sanatının gelişimine büyük katkısı olan Wedgwood-Bentley ortaklığının üretimi olan ve bütün dünyada, özellikle Amerikan pazarında yoğun talep gören antik çağ estetiğine sahip vazolara alternatif olarak sanat çömlekçiliği ürünlerinin alıcılara çoğalmaya başlamıştır (Clark, 1995: 106). Clark, sanat çömlekçiliğini üç gruba ayırmaktadır; bunlardan ilki Burmantoft's ve Charles Brannam'ın Barumware çömlekleri gibi taşradaki küçük, bağımsız fabrikalar ve stüdyolardır. İkincisi, büyük endüstriyel fabrikaların özerk sanat çömlekçiliği departmanlarıdır. Minton Sanat Çömlekçiliği Stüdyosu, Lambeth Sanat Çömlekçiliği Stüdyosu ve Pilkington'da bulunan Kraliyet Lancastrian Çömlekçilik İşletmeleri bu grupta sayılmaktadır. Üçüncü ve son grupta ise William De Morgan, Martin Kardeşler ve Sir Edmund Elton gibi bağımsız atölyeler kuran bireysel sanatçılar-çömlekçiler vardır (Clark, 1995: 106-107).

Yukarıda bahsedilen gruplardan ilki olan taşra çömlekçileri, çoğu iş gücünün yoğun ve kolay bulunduğu bölgelerdeki, daha önceleri tesisat boruları ve çatı kiremitleri gibi sıradan donanımlar üreten küçük taşra fabrikalarının dekoratif pazara girmek için sanatsal ve estetik değer taşıyan; Estetik Hareket, Sanat ve El Sanatları Hareketi'nden etkilenen el yapımı ürünler üreten işletmelerdir. Bu işletmeler arasında tuğla, fayans ve sıhhi tesisat üretimi yapan Burmantofts Fayans Fabrikası, Kraliyet Barum seramiklerini üreten Charles Brannam'ın Devon Fabrikası ve 1906 yılında yaşanan sert ekonomik iklim sebebiyle kısa ömürlü üretim yapan Ford Madox ve Herald Rathbone tarafından kurulan Della Robbia Fabrikası sayılabilir. Bu grupta sayılabilecek en önemli taşra fabrikası ise Linthorpe Sanat Çömlekçiliği'dir (Linthorpe Art Pottery). Japon Hükümetinin davetlisi olarak çıktığı Japonya seyahatinde Japon seramiklerini ve fırınlarını

yakından görme fırsatı bulan Linthorpe Sanat Çömlekçiliği'nin kurucu ortağı ve tasarımcısı Christopher Dresser, seyahatinde gördüklerinden etkilenerek pahada ucuz sanat seramikleri üretmeye başlamıştır. Japon seramiklerinden aldığı ilhamın yanında Kolomb öncesi uygarlıklar da dâhil birçok kültürden etkilenen Dresser, New York'taki Tiffany mağazasında satılmak üzere kendi koleksiyonunu oluşturmuştur (Clark, 1995: 108-109).

İkinci grupta yer alan fabrika stüdyolarına ilk örnek olarak Minton Sanat Çömlekçiliği Stüdyosu'ndan bahsetmek yerinde olacaktır. Londra'da kurulan stüdyo, ressam ve seramik direktörü William S. Coleman tarafından yönetilmiştir. Stüdyonun ürünlerinden Güney Kensington Müzesi fayansları kadın dekoratörler tarafından üretilmiştir ve bu durum göstermektedir ki stüdyo, fabrika üretiminden çok kadın dekoratörler için bir okul ortamı yaratmıştır. 1872 yılında yayınlanan Art Journal'ın XI. sayısında yirmi ila yirmi beş kadın dekoratörün, hak kaybı yaşamadan istihdam edilmesi, eğitim alması ve sosyal hayata kazandırılması hakkında bir makale yayınlanmıştır (Hall, 1872: 100). Bununla beraber Minton Sanat Çömlekçiliği Stüdyosu'nda sanatçılar tarafından seramik dekor dersleri verilmiştir ve dönemin Vouge dergisinde bu durum haber yapılırken Chinamania (porselen çılgnılığı) nihayet işe yarar hale geldi şeklinde hicvedilmiştir (Irvine: 2020). İkinci grupta yer alan bir diğer fabrika Doulton&Co.'ın Lambeth Sanat Çömlekçiliği Stüdyosudur. Lambeth Stüdyosu Henry Doulton tarafından Lambeth Sanat Okulu'nun tasarım eğitimini genişletmek için, hükümet programının da parçası olan bir şube olarak kurulmuştur. Edmund Gosse, Lambeth'in ilk müdürü olan John Charles Lewis Sparkes'dan "çömlekçilikle geçinen yerleşim bölgesinin kalbinde yer alan bir okulun, çömlekçiliğin güzelliğini iletirmek için bir şeyler yapması gerektiğini düşünen olağanüstü, şefkatli bir eğitimcisi" olarak bahseder (Gosse'dan aktaran Clark, 1995: 110). Henry Doulton'un onaylamamasına rağmen Sparkes öğrencilerin istihdam edilebileceği bir sanat çömlekçiliği endüstrisinin kurulabileceğine inanmış, neredeyse tüm Doulton sanatçıları ve Martin Kardeşler de dahil olmak üzere birçok tasarımcı ve dekoratör burada eğitim almış, böylelikle Lambeth Sanat Çömlekçiliği Stüdyosu önemli bir misyon oluşturmuştur (Clark, 1995: 110).

Clark'ın sanat çömlekçiliğini ayırdığı gruplardan üçüncü ve son olanına dâhil edilen ve bağımsız atölyeler kurarak sanatçı tavrı ile öne çıkan isimler arasında yer alan William De Morgan, Londra'daki Kraliyet Akademisi'nde sanat eğitimine başlamış ve 1863 yılında Red Lion Meydanındaki atölyesinde Sanat ve El Sanatları Akımının öncü ismi William Morris ile tanışmıştır. Morris ile tanışmasının ardından resim yapmaktan vazgeçerek, "gerçek bir sanatçı" olmak yerine tasarımcı olarak kariyer yapmak için Kraliyet Akademisi'nden ayrılmıştır. (De Morgan Foundation, 2019) Seramik alanındaki kariyerinin başlangıcında Morris&Co. için üretim yaptığı Fitzroy Meydanındaki atölyesini bir yangın sonucu kaybedince Gheyne Row-Chelsea'deki atölyesine taşınmış ve burada bağımsız bir sanatçı olarak çalışmalarını sürdürmüştür (Bilir, 2018: 53). Fitzroy'daki atölyesinde çoğunlukla vitray ve fayans üzerine çalışan Morgan, Chelsea'deki üretiminde ağırlıklı olarak seramiğe yönelmiştir. Morgan'ın seramik üretiminde malzeme kullanımına bakıldığında erken dönem ve mimari çalışmalarında genellikle hazır karolar kullandığı, kendi tasarımı olan karolarda ise kili şekillendirme, kurutma ve pişirme aşamalarının tamamen atölyede yapıldığı görülmektedir. Eserlerinde İslam seramiklerinde görülen sıraltı, lüster, majolica ve kabartma gibi geleneksel dekorlama tekniklerini kullandığı görülmektedir. Tasarımlarında çini dekorlama tekniği olan desenlerin kömür tozuyla yüzeye aktarılması tekniğini kullanmasının yanında kendi buluşu olan bir transfer tekniğini de seramik sanatına kazandırmıştır (Clark, 1995: 119).

Martin Kardeşler: İşletme, Tasarım ve Üretim

Martin Kardeşler alışılmışın dışında tasarımlarıyla Sanat Çömlekçiliği'nin önemli temsilcilerindedir. Clark'ın betimlemesine göre Sanat Çömlekçiliği'nin üçüncü grubunda yer alan Martin Kardeşler için Blacker şöyle yazar: "Martin kardeşlerin tarihi insanların ilgisini çeker; başarıları ufukta görülmeden önce zorluklara karşı verilen mücadeleyi anlatır ve bu başarıyı tek başına mümkün kılan şey kalpten

bir işbirliğidir" (Blacker, 1912: 381). Peter Rose ise Martin Kardeşler'in eserlerinin, az sayıda meraklıları tarafından her zaman takdir edildiğini söyler ve ekler; "çünkü onlar, seramiklerini yapma ve süsleme sürecinin tamamından sorumlu olan, endüstri sonrası İngiltere'sindeki ilk adanmış stüdyo çömlekçilerini temsil etmektedirler" (Rose, 1979: 40).

Kardeşlerin en büyüğü olan Robert Wallece Martin, işletmenin kurucusu olmanın yanında tüm ürünlerin modellenmesinden ve bir kısım ürünün de dekorlanmasından sorumlu olmuştur. İşletmede her bir kardeşin ayrı görevleri bulunmaktadır. Edwin Bruce Martin genel olarak ürünlerin dekorlanmasından sorumludur. Roland Head, Walter Fraser Martin'in teknik uzman ve çömlekçi tornasından sorumlu olduğunu belirtirken (Head, 2009), Clark Head ile benzer bir ifadeyle, Walter Fraser Martin'den bahsederken atölyedeki görevleri arasında torna çekmenin yanında ürünlerin fırınlanması ve sırların hazırlanmasının da olduğunu belirtir (Clark, 1995: 122). Charles Douglas Martin ise bir yandan işletmede üretilen ürünlerin satıldığı Londra'daki mağazayı yönetirken diğer yandan da müşterilerden gelen talepleri kardeşlerine ileterek onlara üretim konusunda yön vermiştir.

Robert Wallace Martin, kardeşler arasındaki işbirliğinde ve işletmenin başarısında önemli rol oynamıştır. Babaları Robert Thomas Martin'in pamuk üreten bir firmanın yöneticisiyken geçirdiği kaza sebebiyle duyma yetisini kaybetmesi sonucu bir depoda tezgâhtar olarak çalışmaya başlaması ailenin ekonomi ve statü açısından gerilemesine sebep olmuştur. Bu yüzden 12 yaşından itibaren çalışmaya başlayarak ailesine destek olan Robert Wallace, 15 yaşındayken kolu kırılınca tedavi sürecinde resim yapmaya başlamıştır. Wallace'ın eskizlerini gören Gotik stil heykeltıraş John Byrnie Philips, Robert Wallace'ın yanında çalışmasına izin vermiştir. Ardından Robert Wallace, Parlamento Binası Taş Ustaları Bölümü'nde görev almış ve bina için dekoratif taş oymaları yapmıştır. Gotik stildeki tüm bu deneyimleri Robert Wallace Martin'in Grotesk yönünü beslemeye yardımcı olmuştur (Clark, 1995: 122). Robert Wallace Martin, 1860 yılında Parlamento Binası'ndaki çalışmalarını sırasında Lambeth Sanat Okulu'nda akşam derslerine katılmıştır. Akşamları sanat okulunda ders alırken, gündüzleri heykeltıraş Alexander Munro'ya atölyesinde yardım etmiş ve bir yandan da ilk pişmiş toprak eserlerini üretmeye başlamıştır. Robert Wallace'ın Lambeth'teki öğrenci arkadaşlarından biri, daha sonra Henry Doulton'ın öncü Sanat Çömlekçiliği girişimine yer alacak olan George Tinworth'tur (Cooper, 2010: 256).

Bir tasarımcı olarak Robert Wallace Martin, daha kariyerinin başlangıcında ödüller kazanmış, 1865 yılında açılan Londra Sanayi Sergisi için tasarladığı madalya ile övgü toplamıştır. Eserleri Kraliyet Akademisi'nde sergilenen Robert Wallace, başarılı bir bağımsız heykeltıraş olarak görülürken çömlekçilik alanında ilk kez 1870 yılında profesyonel girişimde bulunmuştur. Üretim tecrübesini, Devon'daki çömlek fabrikalarında ve 1871'de kısa bir süre Staffordshire'da çalışarak kazanmış; ayrıca John Dwight tarafından kurulan ünlü Fulham Çömlekçilik'te üretilen seramik kapları dekorlamıştır (Cooper, 2010: 256). Frank Connaly isimli bir arkadaşı *The Lawyer and the Artful Dodger* (Avukat ve Kurnaz Vurguncu) isimli iki tarafında iki farklı yüz olan bir tütün kavanozu modellediğinde, Wallace ürünün üretilebileceğini ve pazarlanabileceğini düşünerek Fulham Pottery'nin o dönemki ortağı C. J. C. Bailey'ye başvurmuştur. Fulham Pottery'nin ürünün pazarlanamaz olduğu cevabı üzerine 19. yüzyılın en önemli sanat çömlekçisinin kariyeri gerçek anlamda başlamış olur (Clark, 1995: 124).

1872'de Robert Wallace, çömleklerini Fulham Çömlekçilik'te fırınlamak üzere C. J. C. Bailey ile anlaşmaya varmış ve bu sırada Barbizon Okulu'nun seramiğe ilgi duyan bir peyzaj ressamı olan Jean Charles Cazin ile tanışmıştır. Jean-Charles Cazin (1841-1901) ressam, oymacı ve yetenekli olduğu kadar yaratıcı bir seramikçi olmasının yanı sıra, Ecole des Beaux-Arts'ın direktörü ve Tours'daki müzenin küratörü olarak görev yapan etkili bir öğretmendir. Cazin'in Fransa'daki çalışmaları 1871'de Fransa'dan ayrılarak Londra'ya yerleşmesi, burada hem Kensington'da hem de Lambeth School of Art'ta öğretmen olarak çalışmaya başlaması ile sona ermiştir. Cazin'in Londra'daki öğrencileri arasında Robert

Wallace ve Walter Fraser Martin de vardır. Cazin, Fulham Çömlekçilik'te çalıştığı süre boyunca genellikle Japon tarzı süslemeli stoneware sürahiler ve kupalar yapmıştır (Cooper, 2010: 272). Fulham'da alçak kabartma ve kazıma dekorları çalışan Cazin, aynı zamanda Japonizm'in bir takipçisidir ve sofistike bir süsleme anlayışına sahiptir. Cazin'in etkileri, Wallace'ın erken dönem eserlerinde sıklıkla görülmektedir (Clark, 1995: 124). Yine bu dönemde Walter Fraser Martin çizim dersleri karşılığında Cazin için çömlekçi tornasında ürünler üretmeye başlamış, Lambeth Sanat Okulu'nda yarı zamanlı derslere katılırken arkadaşı olan George Tinworth'un tavsiyesiyle Lambeth Sanat Çömlekçiliği Stüdyosu'nda renk uzmanı olarak çalışmaya başlamıştır. Walter Fraser geçirdiği bir kaza sonucu yaralanınca, henüz on iki yaşında olan Kardeşi Edwin Bruce, resmi olarak eğitimini almasa da Walter Fraser'in görevini devralmak zorunda kalmıştır.

Robert Wallace Martin'in çömlekçilik kariyerinin başlangıcındaki asıl öngörüsü, bir aile işletmesi kurarak kardeşlerine istihdam yaratmanın yanı sıra babalarının iş değişikliği sebebiyle kaybettikleri aile statülerini geri kazanmak olmuştur. 1873'te Robert Wallace, çömlekçilik faaliyetlerini yürütebileceği ve tüm aileyi bir arada barındırabileceği büyük bir bina olan Pamona House'ı kiralamıştır. Pamona House yarı kırsal bir bölgede, Londra yüksek sosyetesinin sıklıkla kullandığı bir güzergâh üzerinde konumlanmıştır ve evin birinci katında atölyede üretilen seramik ürünlerin sergilendiği bir mağaza yer almıştır. Martin Kardeşler bu dönemde çoğunlukla işlevsel ve dekoratif seramikler üretmişler, aralarında aristokratların da bulunduğu önemli müşterilerin yanı sıra özel koleksiyoncuların ilgisini çekmeye başlamıştır. Ressam William Blake Richmond, Londra kırsalında bulunan evinde misafirlerinin satın alması için Martin kardeşlerin ürünlerini stoklamıştır. Bu çabalara rağmen Martin Kardeşler aristokratların ilgisini daimi olarak kazanamamışlar da, en sadık takipçileri genellikle tüccarlar ve mimarlar gibi profesyonel sınıf mensupları olmuştur. 1877 yılında işletme Londra yakınlarındaki Southall'da bulunan eski bir sabun fabrikasına taşınmış ve 1879'da Londra'da ürünlerini sergilemek için bir mağaza kiralamışlardır (Haslaam'dan aktaran Clark, 1995: 124). Bu dönemde dekor stilleri değişim göstermiş, öncesinde geleneksel ve eklektik stilde çalışan Martin Kardeşler'in çömleklerinde Japonizm etkisiyle pastoral çevre ve geometrik bordürler içerisinde çiçek dekorları görülmeye başlanmıştır.

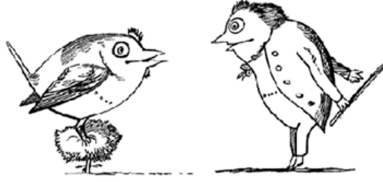
Martin Kardeşler'in en çok tanınan seramiklerinden kuş biçimli seramik kavanozların üretimi 1879 yılında yapmış olduğu iki baykuş biçimli kapaklı kavanoz ile başlamıştır ancak gerçek Wally-kuşları¹ yaklaşık bir yıl kadar sonra ortaya çıkmıştır. Aslında tütün kavanozu olan bu kuşlar ilk bakışta genellikle baykuş benzeri olsalar da herhangi bir spesifik kuş türünden esinlenerek üretilmemişlerdir. Kuşlar Wallace'ın hayal gücünün, erken dönem Gotik ilgisinden etkilenen ve rahatsız edici düzeyde insan nitelikleri kazanmış melezleridirler (Clark, 1995: 124). Kuş betimlemeleri geleneksel İngiliz seramiklerinde sıklıkla görülmekle birlikte Martin Kardeşler'in üretim yaptığı dönemde başka sanat dallarında da görülmektedir. 1878'de Henry Stacy Marks, Kraliyet Akademisi'nde kuşları hicvettiği resimlerinden birini sergilemiş ve The Magazine of Art bu resmi yayınlamıştır. Okuyucuların ilgisi üzerine derginin ilerleyen sayılarında Marks'ın kuş illüstrasyonlarının birçok örneği yayınlanmıştır. Henry Stacy Marks aynı zamanda yapmış olduğu kuş illüstrasyonlarını Minton Sanat Çömlekçiliği için seramik karolar üzerine de uygulamıştır.

Görsel 1. Henry Stacy Marks, Minton Sanat Çömlekçiliği için tasarlanan sekiz adet seramik karo, 1875, sıralı dekor, her bir karo 15x15 cm, Özel Koleksiyon

¹ Wally-kuşları (Wally-birds): Robert Wallace Martin'in kendi ismiyle anılan kuş biçimli ve kapaklı seramik kapları.

Eleştirmen Cosmo Monkhouse'a göre Robert Wallace Martin'in kuş kavanozları "bilgelik otu"nu taşımak için tasarlanmıştır (Monkhouse'dan aktaran Clark, 1995: 124). Ancak kapların ergonomisi içerisine koyulan tütüne ulaşmak için elverişsizdir ve kapakları genellikle hava geçirerek içerisindeki tütünün kurumasına neden olmaktadır. Bu sebeple bu kapların aslında hiçbir zaman bu işlevi yerine getirmedeği ancak yine de tütün kavanozu olarak anılmaya devam ettikleri düşünülmektedir. Buna rağmen heykelsi işlevsel kaplar ya da hayali hayvanlar olarak görülebilecek bu seramik eserler kendilerine özgü bir sınıf yaratmışlardır. Monkhouse'un Robert Wallace'in kuşlarını Edward Lear'ın popüler şiir kitabı *The Book of Nonsense* ile ilişkilendirdiğini belirten Clark, Monkhouse'un 1882 yılında Robert Wallace Martin için yazdığı ve İngiliz yazar Lewis Carroll'ın *The Haunting of the Snark* şiirindeki karakterlere atıf yapan sözlerini şöyle aktarır: "Size bakar bakmaz Venüs'ü ya da Adonis'i modelleyecek 100 genç heykeltıraşımız var, ancak Bay Martin size bir Boojum veya Snark verebilir" (Monkhouse'dan aktaran Clark, 1995: 124). Monkhouse'un Wallace Martin'in sanatını betimlerken atıfta bulunduğu bu iki şiir kitabı saçma şiir türünün en önemli örneklerindedir. Bu şiir türünde sıklıkla uydurma veya anlamsız sözcükler kullanılarak mizahi ya da tuhaf ancak nitelikli metinler oluşturulmaktadır. Monkhouse bu benzetmesi ile 19. yüzyılın bu edebi eserleri ve Robert Wallace Martin'in seramiklerinde yarattığı karakterler arasında oldukça önemli bir bağ kurmaktadır.

There was an Old Man who said,
"Hush! I perceive a young bird in this
bush!" When they said—"Is it small?"
He replied—"Not at all! It is four
times as big as the bush!"

Görsel 2. Edward Lear, *The Book of Nonsense* kitap illüstrasyonu, 1861, Routledge, New York

Malcolm Haslam'ın Robert Wallace Martin'in kuşlarına esin kaynağı olarak Charles Darwin'in 1881 yılında yayınlanan *İnsanın Türeyişi* isimli eserini işaret etmesine şüpheyle yaklaşan Clark, kökten dinci bir Hristiyan olan Robert Wallace'in Darwin'i teoriye sempati duymasının olanaksız olduğunu savunmaktadır (Clark, 1995: 126). Geç Viktorya döneminde Lewis Carroll'un *Alice Harikalar Diyarında* kitabı için John Tenniel'in yapmış olduğu illüstrasyonlar ve Ernest Griset'in Darwinizm karikatürleri gibi çizimlerin Robert Wallace Martin'in kuşlarının karakteristiğine etkili olduğu söylenebilir. Bununla beraber Martin kardeşlerin 1880'lerin ortalarında yapılan ilk kuşlarının Görsel 3 ve Görsel 4'te görülebileceği gibi Edward George Clarke ve Benjamin Disraeli ve William Ewart Gladstone gibi dönemin popüler savcılar ve politikacılarının karikatürleştirilmiş halleri olarak yapıldığı düşünülmektedir.

Görsel 3. R. W. Martin ve Kardeşleri, *Benjamin Disraeli'nin Karikatürize Edildiği Kapaklı Fantastik Kuş Kavanozu*, 1889, Tuz Sırlı Stoneware, Yükseklik 36,2 cm, Özel Koleksiyon

Görsel 4. Frederick Sargent, 1. Beaconsfield Kontu Benjamin Disraeli'nin Portresi, Tarih bilinmiyor, Tuval üzerine yağlıboya, 60x50,8 cm, Parlamento Sanat Koleksiyonu, Londra

Bununla beraber yukarıda bahsi geçen illüstrasyon örneklerinin hiçbiri Robert Wallace Martin'in kuşlarının karanlık yanını barındırmamış ve onları açıklamaya yetmemiştir. Robert Wallace Martin'in kuşları sarkastik bir ifadeye sahiptir. Yirminci yüzyılın ortalarında bile, Hugh Wakefield Robert Wallace Martin'in kuşlarını, püriten yaratıcılarının ateşli gözlerinden dünyayı yargırlarmış gibi, "bir anlamda uygunsuz" olarak nitelendirmiştir (Wakefield'dan aktaran Clark, 1995: 126).

1890'ların sonlarında kardeşlerden Edwin Bruce, şimdiye kadar ortaya çıkmamış yeteneklerini göstermeye başlamış ve olağanüstü zengin bir renk paletine sahip bir dizi su kabağı biçimli kap geliştirmiştir. Bu kapların yüzeyleri dokunsaldır, yüzeylerde çeşitli aletler ile yivli rölyefler oyulmuştur. Bu yüzeyler hem Japonizm duygusunu ifade eden hem de Art Nouveau'nun ruhunu öngören oldukça sofistike kaplara aittir. 1900 yılında mimar Sydney Greenslade, Walter Fraser, Charles Douglas ve Edwin Bruce Martin'i Paris'teki Exposition Universelle'e götürmüştür. Oldukça münzevi hayatlar süren Martin Kardeşler, bu deneyim öncesinde İngiltere dışına hiç seyahat etmemişler ve Paris'teki bu sergide Fransa'nın en iyi sanatçı ve çömlekçilerinden bazılarının kendilerinininkine çok benzeyen eserlerini gördüklerinde hem şaşırılmış hem de rahatsız olmuşlardır. On yıl sonra Greenslade'e yazdığı bir mektupta Edwin Bruce, ünlü Fransız çömlekçi Aguste Delaherche'nin çömlekçilik konusunda kendileriyle aynı ilhama sahip olduğunu, Delaherche'nin biçimlerinin ve yivlerinin çoğunun kendi üretimlerine kopya çektiğini sanacak kadar çok benzediğini yazmıştır. Martin Kardeşler bu gezi sırasında Fransız seramiklerinden ve dekorlarından oldukça etkilenmişlerdir (Clark, 1995: 126). Bu durumun kendi seramiklerinde bir miktar etkisi olduğu gözlemlenmektedir.

Martin Kardeşler'in Southall'da üretilen seramikleri hafif renklerde tuzla sırlanmıştır ve bu tuz sırlarında oksit boya kullanımı Martin Kardeşler ile özdeşleşen koyu maviler ve morumsu koyu kahverengi sonuçlar vermiştir. Bu dönemde ürettikleri eserler arasında kabartmalı, kazıma veya boyalı süslemeli dekoratif vazolar ve sürahiler ile şömineler ve çeşmeler gibi daha büyük mimari parçaların yanı sıra satranç takımları ve kaşık ısıtıcılar gibi bazı sofa eşyaları da yer almaktadır. 1899 yılına kadar ürünler yılda iki kez olmak üzere çömlekçi tornasında üretilmiş ve ürünlerin fırınlanması yılda bir kez gerçekleştirilmiştir (Cooper, 2010: 257). Tornada şekillendirilen ürünler, özellikle vazolar ve sürahiler, atölyenin en çok satılan ürün grubunu oluşturmuş ancak kâseler, lamba tabanları, çift cidarlı vazolar ve minyatür çay ve kahve takımları yine bu dönemde üretilen ürünler arasında yer almıştır.

1890'ların başlarında, Martin Kardeşler'in girişimleri pekâlâ gelişecekmiş gibi görünmekteyken, bu on yılın ortasından itibaren fiziki ve mental sağlık problemleri yüzünden bir dizi talihsizlik yaşamışlardır. Robert Wallace, seramikleri için atölyeye gelen ziyaretçileri körü körüne bağlandığı saldırgan dini söylemleri ile karşılayan bir fanatiğe dönüşmüştür. Atölyenin birincil gelir kaynağını oluşturan kuş kaplarının üretimi azalmış ve atölyede üretim adına yoğunlaştıkları alan, atık camların eritilmesine dair olumlu sonuçlar vermeyen deneylerle sınırlı kalmıştır. Robert Wallace Martin bu dönemde 1901 yılında başladı ve 1906'da tamamlanmaya kadar zamanının çoğunu tüketen büyük bir çeşme üzerinde çalışmaya başlamıştır (Clark, 1995: 126). Charles

Douglas Martin'in de sağlığı mental açıdan kötüleşmeye başlamıştır. Her zaman paranoyak bir mizaca sahip olduğu düşünülen Charles Douglas, atölyede üretilen ürünleri döşeme tahtalarının altına saklamakta ve diğer çömlekçilerin üretim yöntemlerini ve tasarımlarını çalabileceği korkusuyla yabancılara ürünlerini satmayı reddetmektedir (Greenslade'den aktaran Clark, 1995: 126). 1903'te ürünlerini sergiledikleri galeride bir yangın çıkması sonucu Charles Douglas'ın tehlikeli zihinsel dengesizliği deliliğe evirilmiştir ve 1910 yılında akıl hastanesinde vefat edinceye kadar şiddetli manik depresyonla mücadele etmiştir (Clark, 1995: 126).

Martin Kardeşler'in atölyesinde yaşanılan sorunların devam etmesi zerine Edwin Bruce ve Walter Fraser, Robert Wallace ile ortaklıklarını bozmak için birkaç girişimde bulunmuşlardır. rnlerin fırınlanması konusundaki başarılarında büyük bir düşüş yaşanmış, Walter Fraser'ın 1911'de yaktığı son fırın Greenslade'in deyimiyle korkunç bir felaket olarak sonuçlanmıştır (Greenslade'den aktaran Clark, 1995: 127). Ertesi yıl Walter Fraser Martin hayatını kaybetmiştir. Walter Fraser'ın ölümü, kardeşlerin duygusal açıdan olduğu kadar mesleki açıdan da karşılıklı olarak birbirlerine bağımlı olma durumunu gözler önüne sermektedir. Zira Walter Fraser, Doulton Sanat Atölyesi'nden farklı olarak, tuz sırları konusunda tartışmasız dnemnin en geniş renk yelpazesini üreten oldukça başarılı bir kimyagerdir. Walter Fraser'ın ölümünden sonra atölyede birkaç fırın dolusu ürün daha üretilmiş, Edwin Bruce Martin kardeşi Walter Fraser'ın elde ettiği renk tonlarından yalnızca birkaçını yeniden elde edebilmiştir. 1913'te Edwin Bruce'a kanser teşhisi konulmuş ve 1915 yılında hayatını kaybetmiştir. Robert Wallace Martin ise 1923 yılında seksen yaşında hayata gözlerini yummuştur (Clark, 1995: 127). Robert Wallace, ölümünden önce 1917 ve 1920 yıllarında iki kez fırın yakmaya çalışmış ancak ikisi de başarılı sonuçlar elde edememiştir. 1922'de Sydney Greenslade, Robert Wallace Martin'i bazı eserlerinin satışa sunulduğu bir müzayedeye götürmüş, müzayedede bir kuş kavanozunun 50 sterline satıldığını görünce Robert Wallace gözyaşlarını tutamamış ve şöyle demiştir: "Biz, kardeşlerim ve ben, hiçbir zaman işçi ücretlerinden fazlasını alamadık" (Greenslade'den aktaran Clark, 1995: 127).

Martin Kardeşler hiçbir zaman Sanat ve El Sanatları Sergileme Derneği'nin veya bu türden başka bir kuruluşun yesi olmasalar da, gazeteci Holbrook Jackson Martin Kardeşler'den bahsederken şu ifadeleri kullanmıştır: "William Morris, yaratılışları neşe ve çalışmanın özü olan bu adamlardan hoşnut olurdu. Ve Wallace Martin'i, elinde kil, hayatın ve dinin sorunların koşkuyla tartışıldığı, sanatının derinden bilgilendirilmiş teknik yorumuyla harmanlanmış halde dinlemeyi çok isterdi" (Jackson, 1977: 170-171).

Robert Wallace'ın gittikçe artan fanatik dini söylemleri sebebiyle dostlarını ve potansiyel bağışılarını kendinden uzaklaştırma yeteneği ve Charles Douglas'ın ticari dünyaya duyduğu derin güvensizliği Martin Kardeşler'i Sanat ve El Sanatları hareketinden ve diğer seramikilerden uzaklaştırmıştır. Charles Douglas Martin sanatlarına olan takıntısı sebebiyle kardeşlerini yoksulluğa sürüklerken, 1897 yılında eksantrik bir benzetmede bulunmuştur; "Palissy'nin tarihi, bizim tarihimizdir" (Clark, 1995: 128). Fransız mleki Bernard Palissy, Fransa Kraliçesi Anne'in desteklediği olağanüstü yeteneği ve başarılı sanat hayatına rağmen reformist dini görüşleri sebebiyle Katolik Kilisesi tarafından idam cezasına çarptırılmasının ardından hayatının son yıllarını Bastille hapishanesinde geçirmiş, hakkında verilen idam cezası iptal edilse de hapishanede hayatını kaybetmiştir. Muhtemelen Charles Douglas Martin'in kendi yaşamları ve Palissy arasında kurduğu empati, büyük kardeşi Robert Wallace'ın fanatik dini görüşleri ve kendisinin paranoyak davranışları sebebiyle hem sosyal hem de sanatsal olarak kendilerini dış dünyaya kapamış olmaları sebebiyledir.

Martin Kardeşler'in Eserleri, slup özellikleri ve ağdaş Seramik Sanatına Etkileri

Genel olarak Martin kardeşlerin seramiklerinin çeşitliliğini çoğunlukla dnemnin üretim standartlarına uygun olarak işlevsel kaplar oluştursa da, Clark'ın başta bahsettiği gibi, Sanat çömlekçiliğinin en önemli temsilcilerinden olan kardeşler

bu işlevsel kaplara çağlarının ötesinde bir yaklaşımla sanatsal tasarım olgularını katmayı başarmışlardır. Üretim teknikleri açısından olsun, sırlama ve dekorlama yöntemleri açısından olsun tamamen geleneksel olarak betimlenebilecek bu kapları çağdaşlarından ayıran en önemli özellik Robert Wallace Martin'in tasarım yetisi ve tasarladığı seramiklerin her birine ayrı birer karakter kazandıran sarkastik ruhlar giydirebilme özelliğidir.

Martin Kardeşler'in seramikleri biçimsel olarak üç kronolojik aşamaya ayrılır. Birinci aşama klasik etkilerle, derin kabartma ile oyulmuş bezemeler ve kazıma desenlerle karakterize edilmektedir. Bu tarz 1880'lerin başına kadar devam etmiştir. İkinci aşamada eserleri Rönesans ve Japon stillerinin baskınlığı ile daha yumuşak ve daha ince tasarlanmış, biçimler ve dekorlar daha belirgindir. Renkler ve bezemeler önceki döneme göre daha nahif kalmış olsa da, grimsi stoneware gövdeler üzerine kobalt mavi ve sıklıkla zengin koyu kahverengi tuz sırları uygulanmıştır. Seramiklerinin biçimleri ilerleyen zamanlarda basit ve yuvarlak hale gelmiştir. Kesilmiş ve kazınmış desenler idareli kullanılmış ve bitkisel bezemeler içeren Rönesans tasarımları ortaya çıkmıştır. Son dönemde ise, yaklaşık 1895'ten itibaren Martin Kardeşler'in eserlerinde akıcı Art Nouveau hatları görülmektedir. Bu durum biçim ve dekorlamanın etkili bir entegrasyonunu göstermektedir. Bitki formlarından ve balıklardan esinlenen geniş bir renk yelpazesi ve dokulu yüzeyler, Martin kardeşlerin eserlerinde başarıyla kullanılmıştır (Cooper, 2010: 256).

Martin Kardeşler hayatları boyunca çeşitli üsluplarda ve ürün gruplarında seramikler üretmiş olsalar da, araştırmanın bu bölümünde farklı işlevlere sahip bu seramiklerin ortak yönü olan Robert Wallace Martin'e has benzersiz ifade biçimlerine odaklanılmaktadır. Daha önce bahsedildiği gibi, Martin Kardeşler'in eserlerinde sıklıkla görülen kuş figürleri ve kuş bezemelerinde Avrupa sanatı ve Japonizm etkisi olduğu söylenebilir. Martin Kardeşler'in özellikle üretimlerinin ikinci aşamasında tasarlanmış oldukları vazolarla dekorlanan kuş bezemelerinin o dönem Avrupa'da olduğu kadar İngiliz seramik sanatında da oldukça baskın olan Japonizmin de etkisiyle, Uzakdoğu seramiklerinde görülen yalın dekor anlayışının izlerini taşıdığı görülmektedir. Doğada var olan yalın görüntüler dışında herhangi bir süsleyici öğeye ya da renk ve doku patlamalarına ihtiyaç duymadan dekorlanan bu vazolar ile Japon seramiklerinde görülen yalın ifadelerle benzerlik gösterir. Görsel 5'te Momoyama dönemi Japon kültürüne ait bir seramik kâse üzerinde fırça dekoru ile resmedilmiş sazlıkta gezen balıkçıl kuşu görülmektedir. Görsel 6'da ise Martin Kardeşler'in 1899 yılında üretmiş oldukları bir vazo görülmektedir. Edwin Bruce Martin tarafından dekorlanan vazanın iki tarafında iki farklı kuş betimlemesi bulunmaktadır. Bu kuşlar tıpkı Robert Wallace Martin tarafından modellenen ve Wally-kuşları olarak bilinen tütün kavanozlarında görülen alaycı yüz ifadelerine sahiptirler. Vazonun bir yüzünde bulunan sazlıkta gezinirken sergilediği bacak ve ayak hareketleri, diğer yüzde bulunan kuşun ise tam havalanacakken iki yana açmak üzere olduğu kanatlarının hareketi, her iki kuşun tüylerinin ve saz yapraklarının rüzgarda dalgalanmışçasına kavisli detayları, bu kuşların spesifik bir kuş türü olmayıp hayali yaratılar olmalarına rağmen dünya üzerinde var olan kuş türlerinden herhangi biriymiş gibi doğal ve tüm ince detaylarıyla tezatlık oluşturacak ölçüde yalın bir görünüme sahip oldukları görülmektedir. Martin Kardeşler'in bu tür dekorlu vazolarında görülen kuş betimlemelerinin doğal olmayan tek yanı tekinsiz yüz ifadeleridir.

Görsel 5. Sazlıkta Gezen Balıkçıl Bezemeli Kase, Momoyama Dönemi (1573-1615), Sıraltı dekorlu Shino tipi Mino seramiği, 16,5 cm çap, Metropolitan Müzesi Koleksiyonu, New York

Görsel 6. R. W. Martin ve Kardeşleri, *Kuş Bezemeli Şişe Biçimli Vazo*, 1899, Stoneware, 22,9x9,8x8,3 cm, Metropolitan Müzesi Koleksiyonu, New York

Özellikle işlevsel açıdan değerlendirildiğinde kuş biçimli kapların ilk mucidinin Martin Kardeşler olduğu iddia edilemez zira bilindiği üzere tüm kültürlerde olduğu gibi Avrupa seramik tarihi de kuş biçimli ya da bezemeli, işlevsel veya dekoratif birçok seramik kap barındırır. Görsel 7'de 16. yüzyıldan kalma, okçuluk müsabakasında kazanana verilmek üzere baş kısmı kapak şeklinde tasarlanmış yırtıcı kuş biçimli bir flakon ödülü, Görsel 8'de ise 18. yüzyıla tarihlenen, göğüs kısmından kanatlar kapak ile gövdenin birleşim yerini örtecek şekilde ikiye bölünerek üst kısmın kapak olarak tasarlandığı iki adet çulluk kuşu biçiminde çorba kasesi yer almaktadır. Her iki eser de Alman kültürüne aittir.

Görsel 7. *Flakon Ödülü*, 1540, Kalay sırlı seramik, Yükseklik 41,9 cm, Metropolitan Müzesi Koleksiyonu, New York

Görsel 8. *Bir Çift Çulluk Biçiminde Çorba Kasesi*, 1750, Kalay sırlı seramik, 25,4x25,4 cm, Metropolitan Müzesi Koleksiyonu, New York

Martin Kardeşler her ne kadar çoğunlukla heykel görünümü sarkastik kuş kapları ile bilinseler de aslında çeşitli ürün gruplarında seramik üretimleri söz konusudur. 1870-80 yılları arasında çok sayıda kendilerine has renk ve dekorlarda üretmiş oldukları fayanslar bulunmaktadır. Bu fayansların bir kısmının üzerinde diğer erken dönem eserlerinde olduğu gibi kazıma dekorlu bitkisel bezemeler ve çiçek figürleri yeşil, kahverengi ve mavi renk tonlarında tuz sırları ile belirginleşmiştir. Bir diğer ürün grubu üzerinde rölyefler barındıran sırsız plakalardan oluşmaktadır. Görsel 9'da bir örneği görülen bu sırsız plakaların üzerindeki rölyefler genellikle atölye ortamı, çalışan çömlekçiler ve tornada şekillendirildikten sonra raflara dizilen formlar görülmektedir. Bu ürünlerin Robert Wallace Martin'in muhtemelen kendini ve kardeşlerini modellediği çömlekçi figürleri ile bağlantılı olduğu açıktır. Nadir görülen bu çömlekçi figürleri arasında tornada çamur şekillendiren ve tezgâhta çamur yoğuran figürler bulunmaktadır. Aynı konu işlenmiş olsa da plakalardan farklı olarak figürler

tuz sırlarıyla sırlanmıştır. Sırsız, yalın ve gerçekçi betimlemeleriyle bu plakalar Martin Kardeşlerin diğer eserlerinden oldukça farklı ve işletmelerinin işleyişini apaçık ortaya seren görüntülere sahiptirler. Görsel 10'da Robert Wallace Martin tornasının başında, çalışma kıyafetleri ile fotoğraflanmıştır. Elinde tıpkı kendisine benzeyen ve torna çeken bir figür bulunmaktadır. Aynı Görsel 9'da olduğu gibi raflarda seramikleri görülmektedir.

Görsel 9. R. W. Martin ve Kardeşleri, Bir Çömlekçi Atölyesini Gösteren Plaka, 1882, Pişmiş toprak, 41,3x50,2x6,7 cm, Metropolitan Müzesi Koleksiyonu, New York

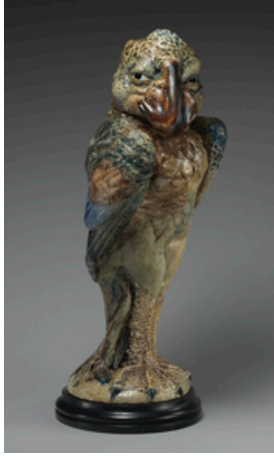
Görsel 10. J. Cooper Ashton, Robert Wallace Martin Atölyesinde-Southall, Tarih bilinmiyor, Fotoğraf, Boyutlar bilinmiyor, Dr. James Wilkes Koleksiyonu

Kardeşler atölyelerinde çeşitli sofraya eşyaları da üretmiş, kendilerine has tasarım ve dekor üsluplarını bu ürün grubunda da devam ettirmişlerdir. Görsel 11'de görülen iki adet kaşık ısıtıcı ve bir adet sürahiden oluşan lot Christie's Müzayede Evi'nde açık arttırmaya çıkmıştır. Kaşık ısıtıcılar Viktorya dönemi sofraya eşyalarının önemli parçalarıdır. Viktorya dönemi mimarisine bağlı olarak gelişen yüksek tavanlı ve geniş hacimli yemek salonlarını ısıtmak oldukça zordur ve mimari planlarda mutfaklar genellikle yemek salonlarından uzakta konumlanmaktadır. Bu yüzden yemek servisi edilene kadar servis kaşıklarını sıcak tutabilmek için, genellikle içleri sıcak su dolu olan gümüş malzemeden kaşık ısıtıcı kaplar üretilmiş ve bu kaplar dönemin sofraya eşyaları arasında popüler bir konuma sahip olmuştur. Kaşık ısıtıcılar Martin Kardeşler tarafından stoneware olarak üretilmiş, bu ürünler gümüşten farklı bir malzemeden üretilmiş olmanın yanında eksantrik görünüşleri ile de ilgi uyandırmıştır. Christie's örneğinde olduğu gibi dünyanın prestijli müzelerinde ve müzayede evlerinde sıklıkla karşılaşılan Martin Kardeşler üretimi kaşık ısıtıcıları diğer eserlerinde görülen kendilerine has stillerini yansıtmaktadır. Kısa bacakları üzerinde yükselen silindirik ve dokulu gövdelerine boyunları olmaksızın bağlanan başları ve servis kaşıklarının içlerine rahatça yerleşebilmesi için kocaman açılan ağızlarıyla bu yaratıklar, gövdelerindeki dokulara işleyen çeşitli renklerdeki tuz sırları ve özellikle açık halde bulunan ağız içerisinde kullanılan turuncu renk sırları ile biçimsel olarak ne kadar fantastik olurlarsa olsunlar bu tip detayları sebebiyle gerçek organik dokuların yumuşaklık hissini yansıtan bir görünüme kavuşmuşlardır.

Görsel 11. Martin Kardeşler, *İki Kaşık Isıtıcı ve Bir Sürahi*, 1873, Tuz sırlı stoneware, kaşık ısıtıcılarının boyutları bilinmiyor, sürahi yükseklik 27,7 cm, Christie's Müzayede Evi, Londra

Görsel 12'de ise Wallace Martin tarafından modellenen uzun bir kuş kavanozu yer almaktadır. 1896 yılında üretilmiş olan bu kavanozun dikkat çekici yanı kuşun yüz ifadesi kadar beden dilinin de etkileyici şekilde insani özellikler taşımasıdır. Diğer Wally-kuşları gibi bu vazoya da biçimsel ve teknik açıdan bakıldığında tüylerin, kanat ve kuyruk teleklerinin, bacaklardaki deri dokusunun ve perdeli ayakların oldukça detaylı ve gerçekçi bir kuş figürünü yansıttığı görülmektedir. Bu gerçekçi detaylarla birleşen kahverengi, mavi ve sırt ile kanatlardaki yeşile çalan renk tonlarının oluşturduğu doğal bütünlüğü bozan şey ise Wallace Martin'in tasarımındaki yüz ifadesi ve vücut dili ile kuşa bahsettiği karakterdir.

Görsel 12. R. W. Martin ve Kardeşleri, *Uzun Kuş*, 1896, Tuz sırlı stoneware, 51,4x21x25,1 cm, Metropolitan Müzesi Koleksiyonu, New York

Metropolitan Müzesi Koleksiyonu'nda yer alan bu eser hakkında Benjamin Disraeli örneğinde olduğu gibi belirli bir kişiden yola çıkılarak üretilip üretilmediği konusunda bilgiye ulaşılammıştır ancak uzun ve güçlü bacakları üzerinde yükselen gövdesi ve şişkin göğsünü hafifçe örten, kibirle öne düşürdüğü omuz görünümündeki kanatları göz önüne alındığında diğer bütün Wally-kuşları gibi birçok hissi bir arada barındıran, birçok hikâyeye yorulabilecek mimik ve jestler ile donanmış bir karakter ortaya çıkmıştır. Kısık gözleri kuşku ile etrafi izlerken, kemerli bir burnu andıran büyük gagası Robert Wallace Martin'in modellediği diğer bazı örneklerde olduğu gibi yargılayan ya da alaycı tavrıyla gülümseme benzeri bir ifade yansıtmaktadır.

Martin Kardeşler'in kuş kaplarına bir diğer örnek olarak Görsel 13'te görülen ve yine Metropolitan Müzesi koleksiyonunda yer alan, üzerinde gövdesini saran dört kuş kabartması bulunan kavanozdur. Kapaksız kavanozun boyun kısmında mavi renk tuz sırandan bir bordür bulunmakta ve bu mavi bordür üzerinde kavanozun omuz kısmından boynuna doğru taşan, kuşların başları üzerinde yükselen, tavus kuşunun başındaki taç benzeri tüyleri andıran tüyler yükselmektedir. Her bir kuşun farklı yüz ifadelerine sahip olması durumunu bir nevi destekleyen bu tüyler, kuşların her birine komik ve huysuz bir ifade kazandırmaktadır. Her birinin yüz ifadeleri gibi renkleri ve tüy yapıları da birbirinden farklı olup, gagaların, göz çukurlarının ve aynı insan yüz yapısında olduğu gibi kaş çıkıntılarının vurgulandığı görülmektedir. Gözler her zamanki gibi kısık, kafalar ise kabarık

göğüslerine olabildiğince yakın konumlanmış olup, kavanozun dip kısmında alçak kabartma olarak tüy detaylarına yer verilmiştir. Gövdenin etrafını saran kuşlar geniş göğüsleri ile birbirlerine sokulmuş ya da yaslanmış gibi görünmekte ve etrafı kuşku ile izlemektedirler.

Görsel 13. R. W. Martin ve Kardeşleri, *Dört Kuşlu Kavanoz*, 1892, Tuz sırlı stoneware, 21,1x15,2x15,6 cm, Metropolitan Müzesi Koleksiyonu, New York

Phillips Müzayede Evi'nin açık arttırmasında satılan ve özel bir koleksiyonda yer alan Sir Edward George Clarke'ın karikatürize edildiği tütün kavanozu Görsel 14'te görülebilir. Geç Viktorya dönemi başsavcısı, avukat ve politikacı olan Clarke, Galler Prensi ve gelecekte kral olacak VII. Edward'ın da karıştığı bir kumar skandalında prensi çapraz sorguya almış, İrlandalı şair ve oyun yazarı Oscar Wilde'ı üç ayrı davada temsil etmiş ve üstlendiği bu gibi sansasyonel davalar sebebiyle popüler bir kişilik haline gelmiştir. Phillips Müzayede Evi'nin yayınladığı *Wondrous Beasts, Feathered Fantasies: R. W. Martin & Brothers* kataloğunda yer alan ifadeye göre ikisinin de Londra'da birbirine çok yakın bölgelerde, birbirine yakın tarihlerde doğmuş olması, kariyerlerine verdikleri önem ve hırsları Robert Wallace Martin'in Sir Edward George Clarke'a yakınlık duymasına sebep olmuştur (Phillips, 2018). Robert Wallace Martin'in bu tütün kavanozunda Görsel 15'te S. Joseph Solomon tarafından yapılan yağlı boya portresi görülen Clarke'ın karakteristik yüz ve vücut hatları ile ilerleyen yaşını abartılı bir şekilde yansıttığı görülmektedir. Bununla birlikte başsavcının mesleki kostüm özellikleri de ince detaylarla yansıtılmıştır. İngiliz mahkemelerinde dava sırasında şahsi kimliklerin geri planda tutulması adına hâkim, savcı ve avukatların kullandığı peruklara göndermede bulunan Robert Wallace, kuşun ense kısmına tüylerine ek olarak bir dizi lüle saç kabartması eklemiştir. Diğer bütün eserlerinde olduğu gibi bu kavanozda da hem kapağının iç kısmında hem de kavanozun dibe yakın kısmında "Martin Bros, London + Southall" ibaresi ve yapım yılı yazılı olarak bulunmaktadır.

Görsel 14. R. W. Martin ve Kardeşleri, *Sir Edward George Clark'ın Uzun Boylu ve Seçkin Bir Şekilde Karikatürize Edildiği Kapaklı Fantastik Kuş Kavanozu*, 1898, Tuz sırlı stoneware, yükseklik 38,4 cm, Özel Koleksiyon

Görsel 15. Solomon Joseph Solomon, *Sir Edward George Clarke'ın Portresi*, Tarih bilinmiyor, Tuval üzerine yağlıboya, 110x83 cm, İngiliz Devlet Sanat Koleksiyonu, Londra

Wally-kuşlarının ardından Wallace Martin antik Roma dönemi seramiklerinden esinlendiği bir dizi sürahi yaratmıştır. Bu sürahilerin iki yanında birer adet yüz bulunmaktadır. Bu yüzler genellikle İngiliz ve Amerikan kültürlerinde yer alan arketiplerdir. Wally-kuşlarında dönemin generalleri, mahkeme üyeleri, politikacıları, din adamları ve diğer önemli şahsiyetlerini ele alan Wallace Martin bu sürahilerde de karikatürize edilmiş tipler yaratmıştır. Bu eserlerinden en bilindik ve önemlilerinden biri Görsel 16'da görülen "Brother Jonathan" ve "John Bull" sürahisidir. Bu sürahiye ismine veren Brother Jonathan Amerika'nın, John Bull ise Birleşik Krallık ve İngiltere'nin genelinin kişiselleştirilmiş hali, iki ulusun genellikle gazete ve dergilerde yayınlanan karikatürlerde görülen hiciv kişilikleridir. Sürahinin iki tarafında, boyun kısmında İngiliz ve Amerikan bayrakları yer almaktadır. Wallace Martin ilginç şekilde daha genç bir devleti temsil etmesine rağmen Brother Jonathan karakterini yaşlı, eski ve köklü bir geçmişe sahip olmasına rağmen Birleşik Krallığı temsil eden John Bull karakterini ise daha genç ve dinç bir şekilde modellemiştir. John Bull dolgun ve sağlıklı yüz yapısıyla kendinden emin bir şekilde tebessüm ederken, Brother Jonathan tıpkı Wally-kuşlarında görüldüğü gibi kısık gözleri, kırışmış yüzü ve çökmüş yanaklarıyla daha muzip bir ifadeye sahiptir. Bu sürahinin William Charles'ın 1813 yılında çizdiği, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri arasında yaşanan 1812 savaşına atıfta bulunan *A Boxing Match* isimli karikatürü takiben yapıldığı düşünülmektedir (Phillips, 2018). Görsel 17'de yer alan karikatürde başında tacı ve geleneksel kraliyet giysileriyle resmedilen John Bull, çağın modern giysileri içinde resmedilen Brother Jonathan tarafından yumruklanmış, burnu kanar ve gözü morarmış bir şekilde gösterilmiştir. Robert Wallace Martin'in bu karikatüre karşı zıt bir tavırla sürahiyi modellediği düşünülmektedir.

Görsel 16. R. W. Martin ve Kardeşleri, "Brother Jonathan" ve "John Bull" Sürahis, 1899, Tuz sırlı stoneware, Yükseklik 25,4 cm, Özel Koleksiyon

Görsel 17. William Charles, *A Boxing Match*, 1813, tekniği ve boyutları bilinmiyor, Amerikan Anayasa Müzesi, Washington

Cooper, Martin Kardeşler'in eserlerinin başkalarını kendi tarzlarını takip etmeye teşvik etmede ya da genel olarak yirminci yüzyıldaki stüdyo çömlükçilerinin çalışmaları üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olduğunu belirtir (Cooper, 2010: 282). Yaşadıkları dönemde kendi içlerine kapanık bir hayat süren Martin Kardeşler'in diğer sanatçı ve tasarımcıları etkilemek gibi bir düşünceleri olmaması doğaldır ancak çalışma disiplinleri açısından Stüdyo Çömlükçileri'ne verdikleri ilham

azımsanamaz. Bernard Leach önderliğinde gelişen ve Japon Halk Sanatı'ndan etkilenen Stüdyo Çömlekçiliği'nde sanatçılar killeri kendileri üretmişler, kendi sırlarını geliştirmişler, fırınlarını kendileri yakmışlar ve sürecin her yönünü kontrol etmişlerdir (Livingstone ve Petrie, 2017: 127). Clark, Stüdyo Çömlekçileri'nin Sanat Çömlekçilerini, endüstriyel üretimin köleliğinden kaçmak için köprü olmuş bir grup olarak gördüğünden bahsetse de (Clark, 1995: 134), Stüdyo Çömlekçileri'nin süreci kontrol etme tavrı ile kendi dönemlerinin en zengin sır paletini oluşturan ve fırın yaktıkları zaman derecenin yükselmesi için fırın ateşini mobilyalarını yakarak besleyecek kadar adanmışlık gösteren (Reif,1981) Martin Kardeşler'in üretim tavırları örtüşmektedir. Stüdyo Çömlekçiliği'nin geleneksel üretim biçimleri, eserlerindeki sadelik, Uzakdoğu'dan etkilenme ve Uzakdoğu ile Avrupa geleneksel teknik, sır ve astarlarını bir arada kullanma tavrı da Martin Kardeşlerin seramikleriyle örtüşmektedir. Stüdyo Çömlekçiliği'nin ortaya çıkardığı sanat ortamı seramik heykel olgusunun gelişmesine de olanak sağlamış, Bernard Leach'ın izinden giden Hans Coper ve ardından gelen Ruth Duckworth gibi sanatçılar işlevi inkâr etmeden heykel statüsüne büründürdükleri seramikleriyle çağdaş sanatın önemli birer parçası olmuşlardır.

Martin Kardeşler'in işletmesi ve eserleri, Stüdyo Çömlekçiliği ile olan etkileşiminin de ötesinde çağdaş dönemde birçok sanatçıya tavrı olarak etki ettiği söylenebilir. Yaşadıkları dönemde seramik üretimi, geleneksel bir zanaat dalı ve sofa eşyaları ya da dekoratif eşyalar olarak kısıtlanan işlevsel formlar bütünü olmanın ötesine geçemezken, Robert Wallace Martin'in yaratıcılığı ve kardeşlerinin yetenekleri sayesinde eserleri zamanının çok ötesinde bir tanımlamayla seramik heykeller yani çağdaş sanatın birer parçası olarak vücut bulmaktadır. Her ne kadar tasarımlarının işlevsel gerçekliği inkâr edilemese de ifadeleri ve görüntüleri itibarıyla Martin Kardeşlerin üretmiş olduğu seramik kapların birçoğu aslında seramik heykellerdir. Bununla birlikte Martin Kardeşler'in Görsel 18'de görülen sırttan yengeç figürü ile yine fantastik grotesk deniz canlılarından ve insan figürlerinden oluşan, var oluşlarından öte hiçbir işleve sahip olmayan seramik heykelleri bulunmaktadır. Seramik figürlerin dekoratif süs eşyalarından öteye geçemedikleri bir yüzyılda tekinsiz görünüşleri sebebiyle takipçileri ve meraklıları dışında kimsenin beğenisini ve ilgisini kazanamayacak bu figürlerin ticari değil tamamen sanatsal kaygılarla üretildiği açıktır.

Görsel 18. R.W. Martin ve Kardeşleri, *Muazzam ve Olağanüstü Grotesk Sırttan Yengeç*, 1880, Tuz sırlı stoneware, 21x40,8x46 cm, Özel koleksiyon

Benzersiz ifade biçimlerine sahip bu seramiklerin var oluşu ancak Robert Wallace Martin'in şu sözleriyle açıklanabilir: "Gündüz düşlerim ve gece görülerim parıldayan kulelerden oluşan bir orman olan Gotik ile iç içedir ... içimdeki kasveti zar zor bozan boşluklardan uyuyan yarası dizileri gördüm ve karanlık odalarda asla ışığı görmeye niyetli olmayan ilginç oymalar buldum" (Reif, 1981).

Martin Kardeşler'in eksantrik, ortaçağ tarzı yaratıkları, hem gerçek hem de hayali olanı birleştiren, gizemli bir dünyayı çağrıştıran alaycı, merak uyandırıcı ve hatta çoğu zaman rahatsız edici şekilde izleyiciyle doğrudan göz teması ve iletişim kuran görünüşleriyle dönemin estetik kaygılarından soyutlanmış sanat eserlerine dönüşmüştür. Bu noktada Martin Kardeşler'in seramik sanatı tarihindeki yeri ve önemi asla yadırganamayacak kadar önemlidir ve gelecek nesillere ilham kaynağı olacağı muhakkaktır.

SONUÇ

Robert Wallace Martin'in almış olduğu resim, taş işleciliği ve heykel eğitimleri tasarımı aşamasında, kardeşlerinin teknik bilgi ve becerileri ise üretimleri aşamasında önemli rol oynamıştır. Her ne kadar Robert Wallace'in yaratıcılığı ve modelleme yeteneği Martin Kardeşler'in seramiklerinde başat rol oynasa da kardeşlerin birbirine gönülden bağlı bir üretim alanı oluşturmaları ve çalışma disiplinleri sayesinde bu aile işletmesi, hazin sonuna rağmen çağının çok ötesinde bir başarıya ulaşmıştır. Robert Wallace'ın almış olduğu sanat eğitimlerinin yanında edebiyattan, karikatür sanatından, politikadan ve dini konulardan etkilenecek çok farklı alanlardan ilham aldığı görülmektedir. Yaşadıkları dönemin estetik algılarından sıyrılarak ve elde edebilecekleri maddiyatı göz ardı ederek bir sanatçı tavrı geliştirmeleri özellikle son dönemlerinde benzersiz ve alışılmadık özgün seramik eserler verdikleri gerçeğini ortaya koymaktadır. Alıcılar ve koleksiyonerler tarafından daha çok ilgi çekebilecekken inandıkları bir yolda ilerlemeleri, kendilerine has bir duruş ve bir stil geliştirmeleri Martin Kardeşleri Sanat Çömlekçiliği bünyesinde üretim yapan çağdaşlarından çok farklı bir noktaya taşımıştır.

Araştırmada Martin Kardeşler'in yaşadıkları dönem ve Sanat Çömlekçiliği incelenmiş, bulgular ışığında eserlerinin bu dönemin genel eğiliminden nasıl farklılaştığı ortaya koyulmuştur. Gerek formları ve teknikleri gerekse tasarımlarına ilham kaynağı olan Robert Wallace Martin'in güncel olaylara yaklaşımı ve politik irdelemelerinin yaratmış olduğu sarkastik tavır, bu farklılığın temelini oluşturmaktadır. Nihayetinde bu durum sadece bir tavır olarak kalmamış ve çağdaşları arasından sıyrılmalarını sağladığı gibi biçimsel açıdan dönemin seramik algısını kırmayı başarmış, dekoratif ve işlevsel ürün sınırlaması içerisinde kalması sebebiyle zanaat olarak görülen seramik üretiminin sanat seviyesine taşınmasına katkı vermiştir. Martin Kardeşlerin seramiğin henüz tam olarak pür sanata evrilmeye yaklaşmamış bu ortamdaki çabaları, ileriki dönemde Stüdyo Çömlekçiliği dâhil çağdaş seramik sanatında yaşanacak birçok gelişmeye ilham kaynağı olmuştur. Eserlerindeki eleştirel, hicivsel ve mizahi tavır izleyiciyi düşünmeye sevk eder. Eserlerinin bir hikayesinin, bir alt metninin olması, var olan durumlara, olaylara ve kişilere yönelik eleştirel yaklaşımı, sanatsal açıdan çok önemli bir vizyon olmasının ötesinde, günümüz çağdaş sanatının gereği olduğu düşünülen bir yaklaşım biçimidir. Buna karşın Martin Kardeşler'in çağdaş seramik sanatına olan katkıları ise ancak yakın dönemde hak ettiği değere ulaşabilmiştir.

Çalışmada, Martin Kardeşler'in, dönemin estetik yönelimine tamamen aykırı ve eserlerini bir çömlekçiden ziyade sanatçı tavrıyla ortaya koyan özgün eğilimlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda elde edilen veriye dayalı olarak, mesaj yüklü iletişimsel ifadeler ve her biri birbirinden farklı alt metinlere sahip olan eserlerinin, seramik sanatının çağdaş bir sanat alanı olma yolundaki ilk örnekler olarak görülebileceği, kendilerinden sonra gelen sanatçılara ve sanat hareketlerine ilham vermiş olabileceği savunulmuştur. İlişkin literatür taramasında, Martin Kardeşler'i ele alan çok sayıda kaynağa ulaşılmış olmasına karşın Türkçe yayınların konuya katkısının oldukça sınırlı olduğu, bu kaynakların da tarihsel perspektifle sınırlı kaldığı görülmüştür. İngiliz seramik tarihinin önemli örnekleri olmasının ötesinde Martin Kardeşler'in eserlerinin eksantrik yönünün yalnızca tarihsel bağlama dayalı olarak açıklanamayacağı varsayımından hareketle içerik analizi yöntemine başvurulmuştur. Bu eserleri, Robert Wallace Martin'in farklı alanlardan beslenen sıra dışı ifade yeteneği, kardeşlerinin alanlarında edindiği üstün başarılar ve yetenekleri bağlamında ele almanın uygun olacağı düşünülmüştür. Uygulanan yöntem ve buna dayalı olarak ulaşılan bulguların, genel olarak seramik sanatı araştırmalarına ve özel olarak da ilişkin Türkçe literatüre önemli katkı vereceği değerlendirilmektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Çalışma tek yazarlıdır, yazar %100 oranında katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Etik Kurul Beyanı

Etik kurul onayı gerektiren bir çalışma değildir.

KAYNAKÇA

- Bilir, T. (2018). Batılı bir sanatçının yorumuyla Şam işi üslubunda İznik çinileri: William De Morgan. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (22), 49-69. <https://dergipark.org.tr/pub/sanatvetasarim/issue/41779/504048>
- Blacker, J. F. (1912). *Nineteenth-Century English ceramic art*. The Copp, Clark CO. Limited.
- Clark, G. (1995). *The potter's art*. Phaidon Press Limited.
- Cooper, E. (2010). *10000 years of pottery*. The British Museum Press.
- De Morgan Foundation. (2019). *William De Morgan (1839-1917)*. demorgan.org.uk. <https://www.demorgan.org.uk/discover/the-de-morgans/william-de-morgan/> (28.03.2022).
- Hall, S. C. (1872). Minton art-pottery studio, South Kensington. *The Art Journal*, 11(24), 100-103.
- Head, R. (2009). *Martin Brothers: English art potters*. antiques-info.co.uk. <http://www.antiques-info.co.uk/new/pdf/Sep09/4.pdf> (12.02.2022).
- Irvine, L. (2020, July 1). Women's role in Victorian pottery – chinamania. artsandcraftstours.com. <https://artsandcraftstours.com/womens-role-in-victorian-pottery-chinamania/> (08.12.2021).
- Jackson, H. (1977). *All manner of folk interpretations and studies*. Haskell House Publishers Ltd.
- Livingstone, A., Petri, K. (2017). *The ceramics reader*. Bloomsbury.
- Neuman, L. (2010). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar*. Yayın Odası.
- Phillips. (2018). *Catalogue essay: Design evening New York auction 13*. phillips.com. <https://www.phillips.com/detail/r-w-martin-brothers/NYO50318/28> (14.04.2022).
- Reif, R. (1981). The haunting world of the Martin Brothers. *The New York Times*, November 1, Section 2, 32. <https://www.nytimes.com/1981/11/01/arts/antiques-the-haunted-world-of-the-martin-brothers.html> (17.05.2022).
- Rose, P. (1979). The grotesque ceramic sculpture of Robert Wallace Martin (1843-1923). *The Journal of the Decorative Arts Society 1890-1940*, (3), 40-54. <http://www.jstor.org/stable/41806218>
- Sullivan, E. (2014). *French art pottery*. metmuseum.org. https://www.metmuseum.org/toah/hd/fapot/hd_fapot.htm (02.02.2022).

GÖRSEL KAYNAKÇA

- Görsel 1: Marks, H. S. (1875). *Minton sanat çömlekçiliği için tasarlanan sekiz adet seramik karo*. Bonhams. <https://www.bonhams.com/auctions/20203/lot/73/> (03.04.2021).
- Görsel 2: Lear, E. (1861). *The book of nonsense kitap illüstrasyonu*. IEAS Szeged University. http://ieas-szeged.hu/downtherabbithole/wp-content/uploads/2019/08/Edward_Lear_Book_of_Nonsense_Routledge_Classics__2002.pdf (10.04.2021).
- Görsel 3: Martin, R. W. (1889). *Benjamin Disraeli'nin karikatürize edildiği kapaklı fantastik kuş kavanozu*. Phillips. <https://www.phillips.com/detail/r-w-martin-brothers/NYO50415/7> (05.03.2021).
- Görsel 4: Sargent, F. (t.y). 1. *Beaconsfield Kontu Benjamin Disraeli'nin portresi*. Art UK. <https://artuk.org/discover/artworks/benjamin-disraeli-18041881-1st-earl-of-beaconsfield-214173> (10.04.2021).
- Görsel 5: *Sazlıkta gezen balıkçıl bezemeli kase*. Momoyama Dönemi (1573-1615). Metropolitan Müzesi. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/49278?searchField=All&sortBy=Relevance&what=Ceramics&ft=bird&offset=460&rpp=20&pos=463>
- Görsel 6: Martin, R. W. (1899). *Kuş bezemeli şişe biçimli vazo*. Metropolitan Müzesi. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/239498?searchField=All&sortBy=Relevance&what=Ceramics&ft=bird&offset=440&rpp=20&pos=450> (04.02.2021).

- Görsel 7: (1540). *Flakon ödülü*. Metropolitan Müzesi. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/200877?searchField=All&sortBy=Relevance&ft=flaçon&offset=0&rpp=20&pos=4> (04.02.2021).
- Görsel 8: (1750). *Bir çift çulluk biçiminde çorba kasesi*. Metropolitan Müzesi. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/205821?searchField=All&sortBy=Relevance&what=Ceramics&ft=bird&offset=1280&rpp=20&pos=1292> (04.02.2021).
- Görsel 9: Martin, R. W. (1882). *Bir çömlekçi atölyesini gösteren plaka*. Metropolitan Müzesi. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/239505> (11.04.2021).
- Görsel 10: Ashton, J. C. (ty). *Robert Wallace Martin atölyesinde-Southall*. Dr. James Wilkes Koleksiyonu. <https://martinwarepottery.weebly.com> (11.04.2021).
- Görsel 11: Martin, R. W. (1873). *İki kaşık ısıtıcı ve bir sürahi*. Christie's. <https://www.christies.com/lot/lot-6221351> (10.04.2021).
- Görsel 12: Martin, R. W. (1896). *Uzun kuş*. Metropolitan Müzesi. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/239484?searchField=All&sortBy=Relevance&what=Ceramics&ft=bird&offset=60&rpp=20&pos=61> (04.02.2021).
- Görsel 13: Martin, R. W. (1892). *Dört kuşlu kavanoz*. Metropolitan Müzesi. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/239486?searchField=All&sortBy=Relevance&ft=R.+W.+Martin+and+Brothers&offset=0&rpp=20&pos=10> (04.02.2021).
- Görsel 14: Martin, R. W. (1898). *Sir Edward George Clark'ın uzun boylu ve seçkin bir şekilde karikatürize edildiği kapaklı fantastik kuş kavanozu*. Phillips. <https://www.phillips.com/detail/r-w-martin-brothers/NY050318/28?fromSearch=martin%20brothers&searchPage=1> (05.03.2021).
- Görsel 15: Solomon, S. J. (ty). *Sir Edward George Clarke'ın portresi*. Art UK. <https://artuk.org/discover/artworks/sir-edward-george-clarke-18411931-solicitor-general-29294> (10.04.2021).
- Görsel 16: Martin, R. W. (1899). *"Brother Jonathan" ve "John Bull" sürahi*. Phillips. <https://www.phillips.com/detail/r-w-martin-brothers/NY050415/14?fromSearch=brother%20jonathan&searchPage=1> (05.03.2021).
- Görsel 17: Charles, W. (1813). *A boxing match*. Amerikan Anayasa Müzesi. <https://ussconstitutionmuseum.org/wp-content/uploads/2018/09/PS-Boxing-match-Bull-Williams.pdf> (05.02.2021).
- Görsel 18: Martin, R. W. (1880). *Muazzam ve olağanüstü grotesk sırtan yengeç*. Phillips. <https://www.phillips.com/detail/R-W-MARTIN-BROTHERS/NY050318/29> (04.02.2021).